

Викладання англійської мови з використанням технології мовного портфоліо

I. В. Козаченко

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»,
м. Переяслав-Хмельницький, Україна

*Corresponding author. E-mail: koza4enko2012@yandex.ru

Paper received 26.01.2016; Accepted for publication 10.02.2016.

Анотація. У статті розкрито сутність поняття «мовне портфоліо», досліджено функції та види даної технології. Доведено ефективність та достовірність використання Європейського мовного портфоліо у процесі викладання англійської мови. З'ясовано, що мовне портфоліо – це скомпонований комплекс документальних матеріалів у паперовому та електронному вигляді, що демонструють зусилля, прогрес і досягнення особистості. Визначено, що ЄМП містить чітку структуру, що сприяє зручному застосуванню його у процесі викладання англійської мови. Завдяки використанню Європейського мовного портфоліо процес навчання іноземних мов стає прозорішим для студентів, допомагає самостійно розвивати здатність до самооцінки, що сприяє поступовому зростанню відповідальності за власне навчання.

Ключові слова: технологія, (ЄМП) Європейське мовне портфоліо, процес викладання, англійська мова.

Короткий огляд публікацій по темі. До теоретичного підґрунтя «мовного портфоліо» зверталися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: С. Полат, З. Нікітенко, І. Беженар, І. Юдіна, Н. Галькова, J. Michael, L. Pierce, O'Malley, P. Aarts, P. McLagan, P. Povlow, R. Broeder та інші.

Мета статті – дослідити ефективність та доцільність використання технології Європейського мовного портфоліо у викладанні англійської мови, а також його переваги перед іншими технологіями.

Матеріали та методи. Теоретичні засади створення Європейського мовного портфоліо висвітлено в працях багатьох зарубіжних і вітчизняних авторів: В. Загвоздіна, І. Калмикової, М. Остренко, Т. Новикової, Н. Barrett, E. Book, D. Niguidula, D. Sweet та ін. Що стосується використання мовного портфоліо в процесі навчання іноземних мов, то окремі аспекти цієї проблеми можна знайти в працях Н. Гальскової, Д. Ісаєвої, О. Карп'юк, Л. Лабазіної, З. Никитенко, І. Осадчої, С. Полат, Л. Ягеніч, А. Dobson, F. Goullier, D. Little, M. Muller, R. Perclova, R. Scharer, J. Trim та ін.

Результати та їх обговорення. Спрямованість системи освіти на засвоєння знань, яка була традиційною й виправданою ще кілька років тому, уже не відповідає сучасному соціальному замовленню, що вимагає виховання самостійних, ініціативних і відповідальних особистостей, здатних ефективно взаємодіяти під час виконання суспільних та освітніх питань. Розвивати інтерес, підвищувати мотивацію до вивчення іноземних мов покликані системи інтерактивних та особистісно-зорієнтованих педагогічних технологій, серед яких технологія Європейського мовного портфоліо (European Language Portfolio), яка була розроблена Лінгвістичним комітетом Ради Європи у Страсбурзі у 1998-2000 роках з метою стандартизації вимог до вивчення іноземної мови, а також з метою навчання рефлексії, самооцінки, здатності до самоконтролю результатів освітньої діяльності громадян європейських країн.

У сучасній педагогічній практиці Т. Гурова під поняттям «портфоліо» розуміє:

- сучасну освітню технологію;
- продукт діяльності [1, с. 117-121].

D. Little описує портфоліо як «систематичний і спеціально організований збір доказів, що використовуються вчителем і учнями для моніторингу знань, навичок та відносин учнів» [2, с. 222-233].

Ще одне визначення запропоновано F. Furturica: «Портфоліо – це цілеспрямована колекція робіт студента, яка демонструє його зусилля, прогрес, досягнення в певній області. Колекція повинна залучати студента у відбір його змісту, визначення критеріїв його відбору; повинна містити критерії для оцінювання портфоліо і свідчення про рефлексії учня» [3, с. 7-9].

Howard P. визначав портфоліо як «своєрідну виставку робіт учнів, завданням якої було відстеження його особистісного зростання» [4, с. 23]. Аналогічна точка зору L. Dam, який розглядає портфоліо як колекцію робіт учнів, яка розкриває його афективний і когнітивний розвиток» [5, с. 38-55].

У своїй звітності та педагогічних функціях Європейське мовне портфоліо призначене для підтримки чотирьох ключових політичних цілей Ради Європи: збереження лінгвістичного і культурного розмаїття, розвиток мовної та культурної толерантності, просування багатомовності та освіти для демократичного громадянства.

Враховуючи подані вище визначення, можна зробити висновок, що мовне портфоліо – це, відповідним чином, формалізований та спеціальним чином скомпонований комплекс документальних матеріалів у паперовому та електронному вигляді, що демонструють зусилля, прогрес і досягнення особистості.

Важливо навчити студентів планувати ведення портфоліо так, щоб вони розуміли кінцеву мету й знали, якою кількістю інформації вони мають оволодіти і якого рівня вони досягають, закінчивши черговий семестр навчання. На початку навчання саме у мовному паспорті студент має вказати, якого рівня володіння англійською мовою він має досягти.

Відповідно до державного стандарту, отримуючи диплом «Вчителя іноземної мови і літератури» за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст», випускник повинен володіти мовою на рівні C2, що передбачає: відсутність яких-небудь труднощів у

розумінні будь-якого повідомлення; високий рівень читання текстів, розуміння всіх форм писемної мови, навіть складних текстів; у процесі говоріння студент повинен уміти аргументовано доводити власний погляд, стилістично оформлюючи його відповідно до контексту. На рівні C2 володіння випускником писемною формою мовлення характеризується вмінням писати складні повідомлення, листи відповідно до стилю й контексту, логічно структуруючи їх.

Існують такі різновиди мовного портфоліо, які використовуються у процесі викладання англійської мови. За складом портфоліо бувають *simple* і *complex*.

Simple – це тематичні портфоліо: докуметальні, процесуальні. *Complex* портфоліо відображають декілька позицій: відгуки і результати; процеси і результати. Практика роботи свідчить, що педагоги найчастіше використовують саме *complex* портфоліо, що дозволяє їм забезпечувати системність того або іншого виду діяльності, який реалізується.

Залежно від цільової спрямованості мовного портфоліо розрізняють:

– *language learning portfolio* – мовне портфоліо як інструмент автономного вивчення іноземної мови. Цей вид портфоліо може також варіюватися залежно від мети і спрямованості: мовне портфоліо з читання (*reading portfolio*), мовне портфоліо з аудіювання (*listening portfolio*), мовне портфоліо з говоріння (*speaking portfolio*), мовне портфоліо з письма (*writing portfolio*), мовне портфоліо із взаємопов'язаного розвитку видів іншомовної мовленнєвої діяльності (*integrated skills portfolio*);

– *assessment language portfolio* – мовне портфоліо як інструмент самооцінки досягнень студентів у процесі оволодіння іноземною мовою і рівня володіння цією мовою;

– *administrative language portfolio* – мовне портфоліо як інструмент демонстрації навчального продукту – результату оволодіння іноземною мовою;

– *show case, feedback language portfolio* – мовне портфоліо як інструмент зворотного зв'язку в навчальному процесі з іноземної мови;

– *comprehensive language portfolio* – багаточільове мовне портфоліо, що відображає різні цілі в галузі оволодіння іноземною мовою.

За своєю суттю мовне портфоліо є гнучкою навчальною технологією і може бути адаптоване практично до будь-якої навчальної ситуації. Варіації його видів можуть різнитися за метою навчання, віком студентів, етапом чи рівнем оволодіння іноземною мовою, умовами навчання, індивідуальними особливостями студентів та індивідуальним стилем навчальної діяльності, а також за методами та засобами навчання, що використовуються.

Комбінації різних видів портфоліо сприяють насамперед ефективній організації самостійної роботи, самостійності, активності студентів, здатності до об'єктивної самооцінки та вміння робити необхідні висновки стосовно самовдосконалення у процесі вивчення іноземної мови.

Основними функціями мовного портфоліо є:

– накопичувальна – фіксація досягнень в хронологічному порядку;

– рефлексивна – зібраний матеріал завжди допоможе описати власний досвід, зупинитися на деталях, узагальнити матеріал;

– проектна – матеріали портфоліо після узагальнення і аналізу можуть служити підставою для планування подальшої діяльності;

– змістовна – розкриває весь спектр виконуваних робіт;

– стимулююча – портфоліо забезпечує накопичення інформації, необхідної для того, щоб реально представити результати своєї праці, побачити свої резерви [2, с. 222-233].

У загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти визначені три обов'язкові компоненти мовного портфоліо: мовний паспорт, мовна біографія та досьє. Розглянемо детальніше компоненти мовного портфоліо та їх призначення при підготовці вчителів іноземних мов у Великій Британії. Так, у мовному паспорті («*Language Passport*») пропонується розміщувати різноманітні фото й особисту навчальну інформацію. Студент, який вивчає іноземну мову, має чітко усвідомлювати основні рівні володіння мовою, визначені загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти – А, В, С. [6, с. 135-144].

Обов'язковим компонентом мовного портфоліо є мовна біографія («*Language Biography*»), яку використовують для встановлення короткострокових або проміжних цілей (*short-intermediate aims*). У цьому розділі портфоліо студент фіксує план роботи на семестр (рік), прогнозований результат, проміжні оцінювання викладачем рівня володіння іноземною мовою, значущі етапи мовного й міжкультурного спілкування. До розділу «*Language Biography*» мають бути внесені також оцінювальні таблиці. Таблиця (*Assessment/Review chart*) має вигляд графіка із вказівкою на вид мовленнєвої діяльності, що оцінюється викладачем. Таблиця з назвою «*Self-assessment chart*» також є графіком, де студент вчиться надавати об'єктивну самооцінку, відповідно до розроблених критеріїв оцінювання навчальних досягнень. За бажанням студент може побудувати діаграму, за якою легко простежити зростання, стабільність або зниження рівня володіння іноземною мовою [7, с. 93-98].

Третім розділом мовного портфоліо є Досьє (*Dossier*), що містить виконані студентом роботи, які він вважає цінними для себе і які відображають його досягнення: різноманітні тестові завдання, модульні роботи, листування іноземною мовою, пісні, які вивчив, вірші, що знає напам'ять, проекти, у яких брав участь, щоденник іноземною мовою, творчі завдання, доповіді тощо.

Використовуючи Європейське мовне портфоліо у викладанні англійської мови, студенти ознайомлюються із загальноєвропейськими рівнями володіння мовою, вчать працювати з ними. У розділі «Досьє» для успішної реалізації культурно-освітнього потенціалу іноземної мови має бути відображена інформація щодо прочитаних книжок, переглянутих художніх і документальних фільмів, відвідуваних освітніх сайтів з обов'язковим аналізом і висновками щодо їх корисності для саморозвитку. Важливо те, що до структури портфоліо входять не лише будь-які

офіційно визнані досягнення, здобуті студентом у курсі вивчення мови, а й фіксація неформального досвіду, що охоплює міжкультурні контакти з носіями іноземної мови [8, с. 275-277].

Існують такі етапи Європейського мовного портфоліо.

Першим етапом діяльності вважається етап «мотивації і цілепокладання», де викладач пояснює актуальність і важливість створення портфоліо.

На *другому етапі* відбувається розробка структури матеріалів портфоліо й готується докладний опис розділів, які увійдуть до змісту портфоліо. На цьому етапі необхідно попередити студентів про те, що структура портфоліо може бути гнучкою, тобто кількість розділів і аркушів у ньому не є фіксованими.

На *третьому етапі* відбувається планування діяльності щодо збору інформації, визначення джерел, узгодження стандартів оформлення й підготовки матеріалів для презентації, а також розробка критеріїв оцінювання накопичуваних матеріалів.

Четвертий етап – це безпосередньо етап збирання й оформлення матеріалів. Корисно проводити проміжні тренінги та консультації з питань, які виникають на цьому етапі.

П'ятим етапом вважається етап спроби презентації матеріалів портфоліо, а на *шостому етапі* презентується портфоліо з погляду його мети й доцільності використання.

Сьомий етап діяльності є оцінювальним, оскільки на ньому відбувається оцінка результатів діяльності щодо оформлення й використання матеріалів портфоліо.

На *восьмому етапі* викладач має провести підсумкову рефлексію виконаної роботи і вмотивувати студентів на подальшу роботу в межах цієї технології.

Викладач, який працює за освітньою технологією «портфоліо», має взяти до уваги деякі корисні поради [9, с. 256]:

- розділи портфоліо можна не нумерувати, а розташовувати у вільному порядку за бажанням;
- результат тестових робіт, модулів, залікових робіт корисно датувати, щоб мати можливість

відстежити динаміку навчання: портфоліо не слід використовувати для порівняння студентів між собою, необхідно кожного разу акцентувати на тому, що порівняння відбувається тільки в межах власних досягнень, тобто «Я – сьогодні» з «Я – учора»;

– рекомендовано пояснювати принципи валідності самооцінки, щоб не завищувати або не занижувати її; майбутній учитель повинен розуміти, що зовнішній вигляд портфоліо має важливе значення, оскільки це документ, у якому вміщені справжні досягнення, а також опис основних форм та напрямків діяльності.

Раніше портфоліо існувало лише в паперовому варіанті. Нині до нього додалися як мінімум ще дві форми існування. Це – електронне портфоліо та електронне онлайн портфоліо (веб-портфоліо). У Великій Британії приділяють особливу увагу електронному мовному портфоліо, тому що вважають його швидким і зручним, але дорогим.

Електронне мовне портфоліо може зберігатись локально (бути доступним лише визначеному колу людей) та глобально (бути доступним для всього світу – для користувачів інтернету). Глобально доступне портфоліо інакше називається веб-портфоліо.

Висновки. Таким чином, можемо констатувати, що використання інноваційної технології мовного портфоліо має важливе значення не тільки для формування мотивів вивчення іноземної мови, а й для становлення їх професіоналізму. Використання викладачами технології портфоліо значно вдосконалює самостійну роботу та формує стійку мотивацію майбутніх учителів до навчання. Ця технологія не лише розвиває внутрішні мотиви до навчання, а й формує потребу до накопичення інформації, її критичного осмислення та самостійного подолання труднощів, які виникають під час вивчення іноземної мови.

Зазначимо, що в умовах введення профільного навчання ідея мовного портфоліо є особливо актуальною, оскільки цей документ стає незамінним помічником для тих, хто вирішив пов'язати свою професійну діяльність із вивченням іноземних мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гурова Т. Ю. Значення використання інноваційної технології «мовного портфоліо» для становлення професіоналізму майбутнього вчителя англійської мови / Т. Ю. Гурова // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. – 2013. – № 2. – С. 117–121.
2. Little D. Language learner autonomy and the European Language Portfolio : Two 2 English examples / D. Little. – Cambridge, 2009. – P. 222–233.
3. Furturica F. Perspectives from the European Language Portfolio / F. Furturica // Technologies. – 2012. – P. 7–9.
4. Howard P. Innovation in Education / P. Howard // Distance Education. – 2010. – 23 p.
5. Dam L. Why focus on learning rather than teaching ? From theory to practice / L. Dam, D. Little, J. Timmer // Focus on learning rather than teaching : Why and How. – Dublin : Centre for Language and Communication Studies, 2000. – P. 38–55.
6. Шехавцова С. О. Технологія портфоліо як показник самоосвітньої діяльності суб'єктів педагогічного процесу / С. О. Шехавцова // Вісник Луганського нац. ун-ту. Педагогічні науки. – 2013. – № 18 (277), ч. 3. – С. 135–144.
7. Стрельченко Л. В. Особливості професійної підготовки вчителя англійської мови у вищих навчальних закладах Великої Британії в контексті європейських вимог // Наукові записки КДПУ. Серія : Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 121, ч.1. – С. 93–98.
8. Палеха О. М. Роль самостійної позааудиторної роботи майбутніх учителів іноземної мови у вищих навчальних закладах Великої Британії / О. М. Палеха // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія : Психолого-педагогічні науки. – Ніжин : [б. в.], 2009. – Вип. 5. – С. 275–277.
9. Освітні технології / О. М. Пехота, А. З. Кікченко, О. М. Любарська [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.

REFERENCES

1. Gurova T. Yu. Znachennya vykorystannya innovatsijnoyi tehnologii movnogo portfolio dlya stanovlennya progresionalizmu majbutnyogo vchytelya anglijskoyi movy / T. Yu. Gurova // Naukovyj visnyk Melitopolskogo dergavnogo pedagogichnogo universytetu. Seriya : Pedagogika. – 2013. - № 2. – P. 117-121.
2. Little D. Language learner autonomy and the European Language Portfolio : Two 2 English examples / D. Little. – Cambridge, 2009. – P. 222–233.
3. Furturica F. Perspectives from the European Language Portfolio / F. Furturica // Technologies. – 2012. – P. 7–9.
4. Howard P. Innovation in Education / P. Howard // Distance Education. – 2010. – 23 p.
5. Dam L. Why focus on learning rather than teaching ? From theory to practice / L. Dam, D. Little, J. Timmer // Focus on learning rather than teaching : Why and How. – Dublin : Centre for Language and Communication Studies, 2000. – P. 38–55.
6. Shehavytsova S. O. Tehnologiya portfolio yak pokaznyk samoosvitnyoji diyalnosti subektiv pedagogichnogo protsesu / S. O. Shehavytsova // Visnyk Luganskogo nats. un-tu. Pedagogichni nauky. – 2013. - № 18 (277), ch. 3. – P. 135-144.
7. Strelchenko L. V. Osoblyvosti profesijnoyi pidgotovky vchytelya ayglijskoyi movy u vyshchyh navchalnyh zakladah Velykobrytaniyi v konteksti evropejskyh vymog // Naukovi zapysky KDPU. Seriya : Pedagogichni nauky. – 2013. – Vyp. 121, ch. 1. – P. 93-98.
8. Paleha O. M. Rol samostijnoyi pozaaudytornoji roboty majbutnih vchyteliv inozemnyh mov u vyshchyh navchalnyh zakladah Velykoyi Brytaniyi / O. M. Paleha // Naukovi zapysky Nigynskogo dergavnogo universytetu imeni Mykoly Gogolya. Seriya : Psyhologo-pedagogichni nauky. – Nigyn : [b. v.], 2009. – Vyp. 5. – P. 275-277.
9. Osvitni tehnologiyi / O. M. Pehota, A. Z. Kiktenko, O. M. Lyubarska [ta in.] ; za zag. Red. O. M. Pehoty. – K.: A. S. K., 2001. – 256p.

Teaching English language using technology portfolio

I.V. Kozachenko

Abstract: The article reveals the essence of the concept of "language portfolios", the function and the types of technology are investigated. The efficiency and reliability of the use of the European Language Portfolio in teaching English is demonstrated. It was found that the language portfolio - a complex composed of documentary materials in paper and electronic form, showing the efforts and progress of the individual. Determined that the EEN provides a clear structure that contributes to its easy application in teaching English. Through the use of the European Language Portfolio process of learning foreign languages become more transparent for students and helps to develop their own capacity for self-assessment that contributes to the gradual increase in responsibility for their own learning.

Keywords: *technology, (ELP) European Language Portfolio, the process of teaching English.*

Преподавание английского языка с использованием технологии языкового портфолио

И. В. Козаченко

Аннотация: В статье раскрыта сущность понятия «языковой портфолио», исследованы функции и виды данной технологии. Доказана эффективность и достоверность использования Европейского языкового портфолио в процессе преподавания английского языка. Выяснено, что языковой портфолио - это скомпонован комплекс документальных материалов в бумажном и электронном виде, демонстрирующие усилия, прогресс и достижения личности. Определено, что ЕМП содержит четкую структуру, способствует удобному применению его в процессе преподавания английского языка. Благодаря использованию Европейского языкового портфолио процесс обучения иностранным языкам становится прозрачным для студентов, помогает самостоятельно развивать способность к самооценке, что способствует постепенному росту ответственности за собственное обучение.

Ключевые слова: *технология, (ЕМП) Европейское языковое портфолио, процесс преподавания, английский язык.*